

ภาษาวัด ภาษาบ้าน

ผศ. พอพล อุบลพันธุ์

ผู้เขียนมีสถานะความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพุทธศาสนา (ในส่วนของวัด) ที่ติดตัวและปฏิบัติอยู่เป็นกิจวัตร มาจนถึงวันนี้ คือ ๑. เป็นชาวพุทธ ๒. มีบิดาเป็นเปรียญธรรม ๗ ประโยค (พ่อผมเป็นมหา) ๓. เป็นเด็กวัด ๔. ตัวผู้เขียนเองดำรงตำแหน่งเป็นไวยาวัจกร วัดมะนาวหวาน พระอารามหลวง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ ทั้งสี่ข้อเป็นสิ่งที่ติดตัวมาโดยตลอดและอนาคตข้างหน้าก็ยังคงแน่วแน่ว่าจะรักษาสິงนี้ไว้จนสิ้นลมหายใจ องค์ประกอบทั้งสามข้อนี้จึงทำให้ผู้เขียนมีสถานะเป็น “คนวัด” อย่างเต็มภาคภูมิ ในฐานะที่เป็นคนวัดจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภาษาที่เกี่ยวข้องกับ “วัด” และ “ชาวบ้าน” เพื่อให้ชาวบ้านรุ่นใหม่ได้เข้าใจภาษาวัดขึ้นบ้าง เพื่อจะทำให้คนเข้าใจวัดมากขึ้น และถ้าจะห่างเหินวัดกันอีกก็ให้อ้างเหตุผลอื่น มิใช่เหตุเดิมที่ว่า “พูดกันไม่รู้เรื่อง” บทความนี้อ่านแล้วเข้าใจง่าย ตามประสาที่ผู้เขียนเป็นคนธรรมดา ไม่ใช่คนเขียน ไม่ใช่คนประวัติศาสตร์ กวี หรือนักปราชญ์ (เมื่อนักประวัติศาสตร์การปกครองมาเขียนเรื่องพุทธศาสนา เป็นเพียงคนวัดธรรมดาสามัญ เชิญอ่านครับ!

ในภาษาบาลีและภาษาไทยเมื่อจะกล่าวถึงบุคคลในสังคมศาสนา คือ คำว่า

ภาษาบาลี **คหฺวโร วา ปพฺพชิตฺโต วา**

ภาษาไทย **คฤหัสถ์ หรือ บรรพชิต**

แม้ในปัจจุบัน สังคมไทยพุทธแท้ในชนบทก็ยังประกอบด้วยสมาชิกสองจำพวกนี้อยู่อย่างเดิม คือ มีพระกับฆราวาส หรือจะเรียกว่าชาวบ้านกับวัด ก็น่าจะเข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านกับชาววัดยังพึ่งพาอาศัยกัน โรงเรียนมีงานสมภารก็ช่วยสนับสนุน วัดมีงานครูก็เป็นกรรมการแทบทุกตำแหน่ง กำนันผู้ใหญ่บ้านจะพัฒนาท้องถิ่น พระกับครูไม่เคยขาด เพราะทั้งสองฝ่ายเข้าใจหน้าที่และวัตถุประสงค์ของกันและกันเป็นอย่างดี

ปัญหาอย่างหนึ่งในขณะนี้ ก็คือความห่างเหินชาวบ้านวัยหนุ่มสาวกับชาววัดหรือวัด คนหนุ่มสาวเข้าวัดเพื่อทำบุญทำทานหรือฟังโอวาทจากพระสงฆ์น้อยลงทุกวัน วันพระวันเจ้าจะมีแต่คนแก่เข้าวัดทำบุญ และมักจะทำกันเพียงบุญกิริยาวัตรสองอย่าง คือ ให้ทานกับถือศีล ไม่ค่อยเจริญภาวนา คือ ฟังเทศน์ฟังธรรม ภาพสวยๆ งามๆ ในสังคมชาวพุทธที่กล่าวข้างต้นจึงพรั่มวลลงทุกที

คนสูงอายุกล่าวหาเด็กว่า ดื้อ ทิฐิ หลงวัฒนธรรมฝรั่ง

ไม่รักษามรดกทางศิลปกรรมประเพณีของบรรพบุรุษ

ถามคนหนุ่มสาว ได้รับคำตอบอย่างไม่ค่อยเต็มปากเต็มคำว่า “ยุ้ง” ไม่มีเวลาจะเข้านั่งพับเพียบฟังธรรม ในโรงธรรมเป็นชั่วโมง โดยเข้าใจภาษาเทศน์ของพระได้ไม่เกินครึ่งของคำสอนทั้งหมด

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคนหนึ่งบอกว่า ไม่อยากจะเข้าหาพระสงฆ์ใกล้ๆ เพราะไม่รู้ภาษาจะพูดกับท่าน จึงได้แต่ไหว้อยู่ห่างๆ เหมือนอยากเฝ้าในหลวงแทบพระยุคลบาท แต่กลัวจะเพ็ดทูลด้วยราชาศัพท์ ไม่ถูกต้อง เหตุผลนี้ฟังฟังแล้วก็ชักจะเข้าท่านะ เพราะภาษาวัดกับภาษาชาวบ้าน แตกต่างกันมากพอดู มากจนลำบากใจ และกลายเป็นเอือมระอา ถึงกับเหินห่างและหันหลังให้ในที่สุด

แม่ลูกอ่อนคนหนึ่ง จูงลูกสาววัย ๓-๔ ขวบขึ้นรถ ลูกสาวเซกตาเมื่อรถเคลื่อนไปเกาะเข้ากับเข้าพระสงฆ์ที่นั่งสำรวจอยู่ แม่ลูกอ่อนตกใจจึงลูกกลับออกมาพร้อมกับพูดว่า “อย่าถูกพระ อาบัตินะ”

แม่ลูกอ่อนคนนั้น คงหมายความว่า พระจะถูกกายหญิง หรือ หญิงจะถูกกายพระไม่ได้ ผิดวินัย เป็นอาบัติ คงไม่หมายถึงว่าทั้งตัวของพระเต็มไปด้วยอาบัติ จนใครเผลอจับต้องจะติดมือให้เปื้อนราศี แต่เพราะไม่เข้าใจในภาษาพระ จึงพูดออกมาในลักษณะนั้น

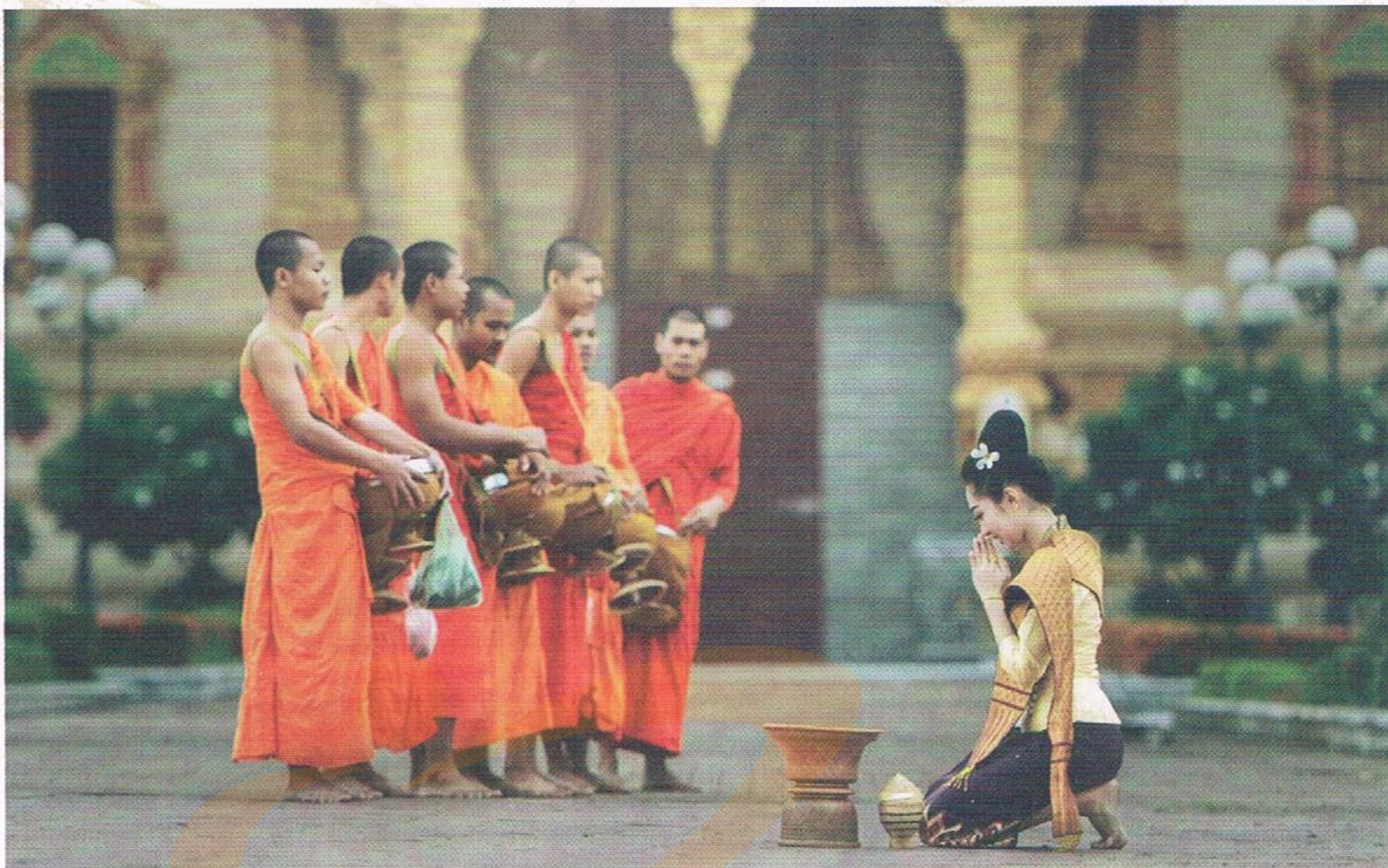
“ภาษาวัด”

๑. พระภิกษุสงฆ์ คำว่า “พระ” มาจากคำภาษาบาลีว่า วร แปลว่า “ประเสริฐ” สูงกว่าคำว่า “ดี” และคำว่า “วิเศษ” ใช้เรียกใครก็ได้ที่มีประวัติดี มีคุณธรรม ไม่จำเป็นจะต้องเป็นศาสดา นักบวช เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอินทร์ พระพรหม พระภูมิเจ้าที่ พระเยซู พระพุทธเจ้า พระอานนท์ พระพุทธยอดฟ้า แต่ในสังคมชาวพุทธ คำว่า “พระ” ย่อมหมายถึงพระรัตนตรัย หรือ พระสงฆ์

คำว่า “ภิกษุ” (ภิกขุ ก็เรียก) หมายถึง ผู้ได้รับอุปสมบทกรรมจากพระพุทธเจ้า คือ เอหิภิกขุ หรือ ผู้ได้รับอุปสมบทจากพระสาวกรุ่นแรกที่เรียกว่า ดิสรณคณูปสัมปทา หรือ ภิกษุที่ได้รับอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ พระสงฆ์สันนิบาตโดยญัตติจตุตถกรรมวาจาในปัจจุบัน

พระภิกษุหรือพระภิกษุ แปลว่า ผู้ขอ ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร ภิกษุรูปแรกในพระชนมายุของพระพุทธเจ้า คือ ท่านอัญญาโกณฑัญญะ รูปสุดท้าย คือ ท่านสุภัททะ ภาษาวัดเรียกว่า ปฐมสาวกและปัจฉิมสาวก

คำว่า “สงฆ์” หมายถึง พระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปร่วมประชุมกันทำกิจสำคัญ เช่น ให้อุปสมบทกุลบุตร แต่ชาวบ้านเข้าใจกันผิดๆ เรียกภิกษุว่า “สงฆ์”

๒. กิริยาอาการ – กิจกรรม พระสงฆ์ย่อมกินอยู่หลับนอน และมีกิริยาอาการเคลื่อนไหว ประกอบกิจกรรมต่างๆ เยี่ยงสามัญชน แต่มีภาษาเรียกต่างกัน จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง คือ

ฉัน ได้แก่การรับประทานอาหาร ตั้งแต่รุ่งเช้าจนถึงเที่ยงวัน หลังจากนั้นเป็นเวลาวิกาล อาหารนั้นต้องประเคน คือ ผู้หิบบิณฑบาตให้ถูกลักษณะบังคับ อาหารบางอย่างต้องห้าม เช่น เนื้อคน เนื้อม้า มรรยาทในการฉันก็ระบุไว้ชัดเจน เช่น ไม่ฉันดังจ๊ับๆ ชูตๆ

จำวัตร ได้แก่ การนอนหลับ ต้องนอนในที่มุงบังมิดชิด ไม่นอนร่วมกับอนุปลัมบัน (คนธรรมดา)

ทำวัตร ได้แก่ การลงโบสถ์ ไหว้พระสวดมนต์เช้า – เย็น ตามกติกาของแต่ละวัด หรือการถวายสักการะขอขมาโทษพระอุปัชฌาย์อาจารย์

จำพรรษา ได้แก่ การเปล่งวาจาประกาศให้ทราบท่ามกลางสงฆ์ว่าจะอยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือนแรกของฤดูฝนในวัดวาอารามใด โดยไม่ออกเดินทางไปแห่งใดโดยไม่จำเป็น

แสดงอาบัติ ปลงอาบัติ ได้แก่ การสารภาพผิดต่อเพื่อนภิกษุว่าได้ล่วงวินัยข้อใด พร้อมทั้งสัญญาว่าต่อไปจะระวังไม่ล่วงสิกขาวิสัยอีก อาบัติที่แสดง (ปลง) ได้เป็นลหุกาบัติ มีโทษเบา ส่วนครุกาบัติ แสดงไม่ได้ คืออาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุ สังฆาติเสส ต้องอยู่กรรมกำหนดวิธีการและจำนวนวัน

จงกรม ได้แก่ การเดินไปมาในที่กำหนด เพื่อสงบสติอารมณ์ เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการเจริญภาวนากรรมฐาน

ธุดงค์ เป็นวัตรปฏิบัติพิเศษของพระสงฆ์อย่างหนึ่ง ไม่บังคับว่าทุกรูปจะต้องทำ แต่ถ้าทำได้ก็เป็นอานิสงส์เฉพาะรูป เช่น การสัจจจาริกไปในป่าเปลี่ยว ทางกลดนอนใต้โคนไม้ กลางแจ้ง เป็นต้น

๓. **สมณโฆหาร** ภาษาที่พระภิกษุใช้พูด เป็นภาษาพิเศษต่างหากจากภาษาชาวบ้าน จะแสดงเป็นตัวอย่าง บางคำ ดังต่อไปนี้

อาตมา, อาตมาภาพ เป็นบุรุษที่ ๑ ใช้แทนตัวท่าน และพูดกับชาวบ้าน ระหว่างพระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน ใช้ ผม กระผม เกล้ากระผม ตามฐานานุกรม

โยม เป็นบุรุษที่ ๒ ท่านใช้เรียกฆราวาส บางความหมายก็ใช้เรียกบิดามารดาและวงศ์ญาติ เช่น โยม พ่อ โยมแม่ โยมพี่

เจริญพร ถวายพระพร มีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. เป็นคำขึ้นต้นของคำพูด คำเขียน เช่น เจริญพรท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ขอถวายพระพรบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

๒. เป็นคำรับคำ (ครับ ขอรับ จ๊ะ) เช่น เวลาฆราวาสหรือในหลวงพูดหรือตรัส พระภิกษุสงฆ์จะรับคำ - รับพระราชดำรัสว่า “เจริญพร” “ขอถวายพระพร”

ดู ไม่ได้หมายความว่ามอง แล แต่เป็นโวหารเสี่ยงของพระภิกษุ มีวินัยบัญญัติไว้ว่า ห้ามพระภิกษุ พรากรของเขี้ยว ถากถาง ตัดฟัน หรือแม้จะถอนหนวดไม่ได้ แม้จะใช้คนอื่นก็ไม่พ้นอาบัติ เวลาจะใช้ให้ใครตัดฟันไม้กิ่งไม้ จึงใช้คำนี้แทน เช่น พูดว่า “กิ่งไม้ระหลังคากุฏิ ช่วยดูเข้ามาสัก ๒ ศอก” หรือ “ช่วยดูให้หมดทั้งกิ่ง”

นิมนต์ แปลว่า เชิญให้กระทำการกิจกรรมธรรมดา เช่น นิมนต์ฉัน นิมนต์เดิน นิมนต์ฟัง

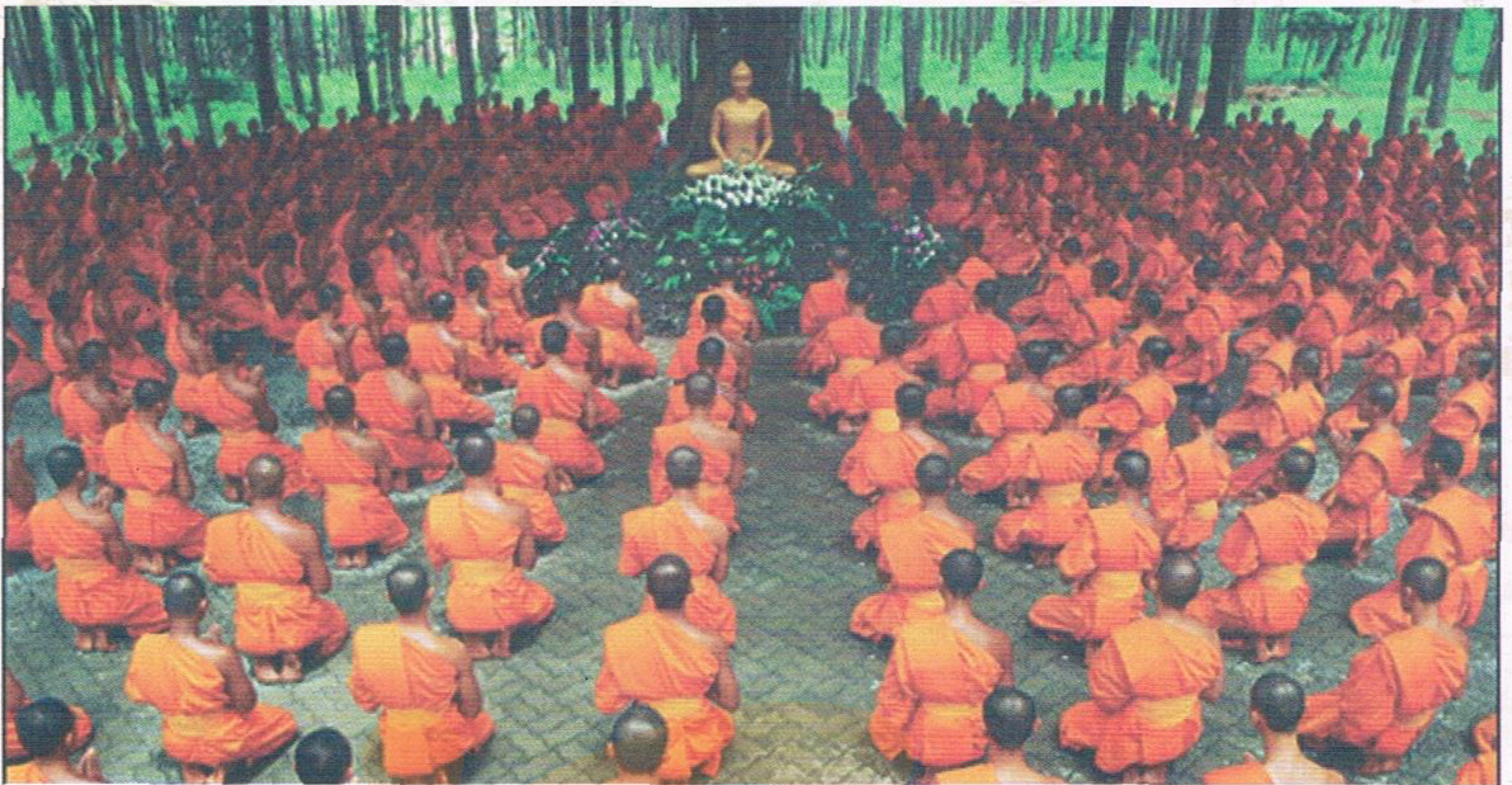
อาราธนา แปลว่า เชิญ ขอร้อง หรือร้องขอในพิธีกรรมต่างๆ เช่น อาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนา พระปริตร ก็คือขอศีล ขอให้ท่านเทศนา ขอให้ท่านสวดมนต์ เคยได้ยินโฆษกงานผ้าป่าประกาศมั่วไปหมดว่า “ขออาราธนานิมนต์พระคุณเจ้าเข้าโรงธรรมได้แล้ว” มั่วจริงๆ!!!!

๔. **ยศข้างขุนนางพระ** โดยสภาพที่แท้จริง พระภิกษุคือผู้เสียสละซึ่งโลกามิส ทั้งไม่ติดข้องในลาภยศ สรรเสริญ สุข อันเป็นโลกธรรม ต่อมาภายหลังราชอาณาจักรกับพุทธจักรคาบเกี่ยวอิงอาศัยกันและกัน พระมหากษัตริย์ ทรงตั้งให้พระสงฆ์ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะ คณะธิการ ตั้งแต่ระดับสูงสุดเป็นประมุขสงฆ์สกลมหาสังฆปริณายก เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ จนถึงเจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส บางสมัยเลียนแบบ ประชาธิปไตยของชาวโลก มีสังฆนายก สังฆมนตรี สังฆสภา เยอะแยะเประอะเปื้อนไปหมด!!!!

นอกจากนั้นยังทรงตั้งสมณศักดิ์ พระราชทานให้เหมาะสมกับคุณธรรมและตำแหน่ง เช่นเดียวกับการตั้ง บรรดาศักดิ์ของข้าราชการ เป็นขุนนางชั้นขุนหลวง คุณพระ พระยา เจ้าพระยา ในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ขุนนางบรรดาศักดิ์กำลังจะสูญสิ้นไปจากสังคมไทย แต่พระสงฆ์สมณศักดิ์จะนับวันจะเพิ่มทวีมากขึ้น พระสงฆ์สมณศักดิ์จัดลำดับได้ดังต่อไปนี้

๑. **พระฐานานุกรม** ได้แก่ พระครูปลัด พระครูธรรมธร พระครูวินัยธร พระครูสังฆรักษ์ พระครูสมุห์ พระครูใบฎีกา หรือพระปลัด พระสมุห์ พระใบฎีกา ที่พระราชาคณะหรือพระครูสัญญาบัตรแต่งตั้งขึ้นตามลัทธิ มีจำนวนมากน้อยไม่เท่ากัน

๒. **พระครูชั้นประทวน** สูงขึ้นจากพระฐานานุกรม แต่ไม่ถึงกับจะเป็นพระครูสัญญาบัตร เพียงแต่งตั้งให้มีสมณศักดิ์ใช้คำว่าพระครูนำหน้านามเดิม เช่น พระครูแก้ว พระครูเจียม พระครูประทวน ปัจจุบันนี้ได้ยกเลิกไปแล้ว

๓. พระครูสัญญาบัตร ได้แก่ พระครูเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสอารามหลวง เจ้าคณะตำบล อำเภอ ส่วนใหญ่จะตั้งในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชทานนามตามคุณสมบัติและการงานสถานที่ พระครูสัญญาบัตร เหล่านี้มีชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ปรากฏในสัญญาบัตรพดยศ

๔. พระราชาคณะ สูงขึ้นจากพระครูสัญญาบัตรก็เป็น “ท่านเจ้าคุณ” หรือราชาคณะ มีหลายชั้นหลายชื่อ เช่นเดียวกัน คือ

๔.๑ พระราชาคณะสามัญ พระราชทานครั้งแรก เลื่อนจากพระครูบ้าง ตั้งจากพระมหาเปรียญ ๗ ประโยคขึ้นไปบ้าง (พระมหาเปรียญ ๗ ประโยคขึ้นไปตั้งเป็นพระครูไม่ได้)

๔.๒ พระราชาคณะชั้นราช แต่เดิมมีเพียง ๔ รูป ราชสุธี ราชเวที ราชกวี ราชโมฬี ภายหลัง พระราชทานสมณศักดิ์ชั้นราชแต่ในนามเดิม สังกัดได้จากพดยศอย่างเดียว

๔.๓ พระราชาคณะชั้นเทพ เช่น เทพสุธี เทพวาที เทพกวี เทพโมฬี

๔.๔ พระราชาคณะชั้นธรรม แต่เดิมมี ๔ รูป เช่น ธรรมดิลก ธรรมปิฎก ธรรมปาโมกข์ ธรรมไตรโลกาจารย์ ปัจจุบันเพิ่มเป็น ๔๗ รูป แบ่งเป็นฝ่ายมหานิกาย ๓๑ ธรรมยุติกนิกาย ๑๐ ตามสัดส่วน

๔.๕ พระราชาคณะชั้นรอง เป็นพระราชาคณะอันดับสองของสังฆมณฑลไทย เลื่อนสมณศักดิ์ อีกชั้นเดียวก็จะเป็น “สมเด็จพระราชาคณะชั้นนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งชั้น “หิรัญยบัตร” ราชทินนามของท่านจารึกใน แผ่นเงิน แต่เดิมมีเพียง ๔ รูป คือ พระศาสนโสภณ พระพิมลธรรม พระธรรมวโรดม พระพรหมมุนี ในปัจจุบันเพิ่ม จำนวนเป็น ๑๗ รูป แบ่งเป็นมหานิกาย ๑๒ รูป ธรรมยุติกนิกาย ๕ รูป

๔.๖ สมเด็จพระราชาคณะ รวมทั้งพระสังฆราช ปัจจุบันมี ๑๐ รูป

- สมเด็จพระสังฆราช ถ้าเป็นเชื้อพระวงศ์ ใช้คำว่า “สังฆราชเจ้า” พระนามต่างกัน ตามพระนามเดิม เช่น สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหมื่นวชิรญาณวโงศ์ ถ้าเป็นสามัญชนใช้พระนามว่า “สมเด็จพระ อริยวงศาตญาณ พระสังฆราช” เหมือนกันทุกองค์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระองค์ที่ ๒๐

สมณศักดิ์คณะสงฆ์ไทย

๑. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺพโร)

เป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปริณายก พระองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทรงเริ่มดำรงตำแหน่งในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ และทรงเป็นเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต แม่กองงานพระธรรมทูต

๒. สมเด็จพระราชาคณะ

ในปัจจุบันมี ๙ รูป (ไม่รวมสมเด็จพระสังฆราช) แบ่งเป็นมหานิกาย ๕ รูป และธรรมยุติกนิกาย ๔ รูป ดังนี้

สมเด็จพระราชาคณะฝ่ายมหานิกาย

๑. สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญฺโญ)	วัดปากน้ำ
๒. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนปญฺโญ)	วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร
๓. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)	วัดญาณเวศกวัน
๔. สมเด็จพระมหาธีราจารย์ (ปสฤทธิ เขมกูโร)	วัดยานนาวา
๕. สมเด็จพระมหาธีรราชมุนี (ธงชัย ธมฺมธโช)	วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร

สมเด็จพระราชาคณะฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

๑. สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พุทธิมคฺคโต)	วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร
๒. สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สมชาย วรชาโย)	วัดเทพศิรินทราวาสวรวิหาร
๓. สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (พิจิตร จิตฺตวนฺโณ)	วัดโสมนัสราชวรวิหาร
๔. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (สุชิน อคฺคชิโน)	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

๓. พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ

ปัจจุบันมีจำนวน ๑๗ รูป แบ่งเป็นมหานิกาย ๑๒ รูป และธรรมยุติกนิกาย ๕ รูป ดังนี้

พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ฝ่ายมหานิกาย

๑. พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ)	วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
๒. พระพรหมจริยาจารย์ (สงัด ปญญาวุโส)	วัดกะพังสุรินทร์ จังหวัดตรัง
๓. พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน)	วัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
๔. พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๕. พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช)	วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๖. พระพรหมกวี (ประกอบ ธมฺมเสฏฺฐโ)	วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
๗. พระพรหมเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม)	วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม
๘. พระพรหมเสนาบดี (พิมพ์ ญาณวิโร)	วัดปทุมคงคาราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๙. พระธรรมปัญญาบดี (พีร์ สุชาติ)	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
๑๐. พระพุทฺธิวงศมุนี (บำรุง ฐานุตฺตโร)	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก
๑๑. พระวิสุทธิธำมิตี (เชิด จิตฺตคุตฺโต)	วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร

พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

๑. พระพรหมวิสุทธิธำมิตี (มนตรี คณิสฺสโร)	วัดเครือวัลย์วรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๒. พระสุธรรมธำมิตี (แบน กิตฺติสาโร)	วัดวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๓. พระสาสนโสภณ (โกศล สิริธโร)	วัดสุทัศนจินดาวรวิหาร จังหวัดนครราชสีมา
๔. พระพรหมมุนี (บุญเรือง ปุณฺณโชโต)	วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
๕. พระพรหมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร)	วัดธรรมมงคล กรุงเทพมหานคร

๔. พระราชาคณะชั้นธรรม

ในปัจจุบันมีจำนวน ๔๗ รูป แบ่งเป็นมหานิกาย ๓๑ รูป ธรรมยุติกนิกาย ๑๖ รูป ดังนี้

พระราชาคณะชั้นธรรม ฝ่ายมหานิกาย

๑. พระธรรมกิตติมุนี (สาย ฐานมฺงคฺโล)	วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี
๒. พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตฺติเมธี)	วัดพระนารายณ์มหาราช/จังหวัดนครราชสีมา
๓. พระธรรมปิฎก (ขวลิต อภิวฑฺฒโน)	วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
๔. พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโ)	วัดศาลาลอย จังหวัดสุรินทร์
๕. พระธรรมนันทโสภณ (มนต์ คุณาธโร)	วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน
๖. พระธรรมธีรราชฆาณิก (เที่ยง อคฺคธมฺโม)	วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร
๗. พระธรรมสิทธิเวที (ถมยา อภิจาโร)	วัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร
๘. พระธรรมปริยัติโมลี (อาทร อินฺทปญฺโญ)	วัดบพิตรพิมุข กรุงเทพมหานคร

๙. พระธรรมภาณพิลาส (อดุลย์ อมโร)	วัดคูยาง จังหวัดกำแพงเพชร
๑๐. พระธรรมสิทธินายก (เฉลิม พนฺธุโร)	วัดจันทาราม กรุงเทพมหานคร
๑๑. พระธรรมปัญญาภรณ์ (ไพบูลย์ ชินวโร)	วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี
๑๒. พระธรรมวงศาจารย์ (นิมิต จิตตพฺโต)	วัดโคกสมาณคุณ จังหวัดสงขลา
๑๓. พระธรรมปริยัติมุนี (ประยงค์ อจฺจาทร)	วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
๑๔. พระธรรมโกศาจารย์ (องอาจ จิตฺตมฺโม)	วัดขันเงิน จังหวัดชุมพร
๑๕. พระธรรมมหาวิธานวัตร (อำนวย จนฺทสโร)	วัดคลองโพธิ์ จังหวัดอุดรธานี
๑๖. พระธรรมวิมลโมลี (พงศ์สรร อสิญาโณ)	วัดไตรธรรมาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๑๗. พระธรรมวิมลมุนี (สายพงศ์ อโนมฺปนฺโน)	วัดมัชฌิมาวาส จังหวัดอุดรธานี
๑๘. พระธรรมเสนาบดี (ธงชัย สุวณฺณสิริ)	วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่
๑๙. พระธรรมปริยัติโสภณ (จัด โกวิท)	วัดสร้อยทอง กรุงเทพมหานคร
๒๐. พระธรรมพุทธิมงคล (สะอึ้ง สิรินนฺโท)	วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๑. พระธรรมรัตนมงคล (นพปฎล กตสาโร)	วัดพนัญเชิง พระนครศรีอยุธยา
๒๒. พระธรรมโพธิมงคล (สมควร ปิยสโร)	วัดนิมมานรดี กรุงเทพมหานคร
๒๓. พระธรรมสุธี (นรินทร์ นรินฺโท)	วัดหัวลำโพง กรุงเทพมหานคร
๒๔. พระธรรมมังคลาจารย์ วิ. (ประยงค์ ปิยวณฺโณ)	วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
๒๕. พระธรรมเจดีย์ (สมคิด เขมจารี)	วัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร
๒๖. พระธรรมคุณาภรณ์ (เกิ่ง อาสโภ)	วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร
๒๗. พระธรรมพุทธิวงศ์ (สวัสดี อดุลฺโยโต)	วัดพุทธาราม เมืองวาลแวกซ์ ประเทศเนเธอร์แลนด์
๒๘. พระธรรมโพธิวงศ์ (วิริยฤทธิ์ วิริยฺโธ)	วัดไทยพุทธคยา เมืองคยา ประเทศอินเดีย
๒๙. พระธรรมรัตนดิลก (สมเกียรติ โกวิท)	วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร
๓๐. พระธรรมรัตนภรณ์ (สมศักดิ์ โชติณฺโธโร)	วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี
๓๑. พระธรรมรัตนกร (สินวล ปญฺญาวชิโร)	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

พระราชคณะชั้นธรรม ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

๑. พระธรรมกวี (สื่อชัย คุณวฑฺฒโน)	วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๒. พระธรรมจิตติญาณ (ศรีจันทร์ ปุณฺณฺโรโต)	วัดบึงพระลานชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
๓. พระธรรมวรालังการ (ชะลอ กิตฺติสาโร)	วัดเพชรวราราม จังหวัดเพชรบูรณ์
๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (พูนศักดิ์ วรพทฺโท)	วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพมหานคร
๕. พระธรรมเมธาจารย์ (อิม อรินฺทโม)	วัดโสมนัสราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๖. พระธรรมดิลก (สมาน สุเมโธ)	วัดป่าแสงอรุณ จังหวัดขอนแก่น
๗. พระธรรมธัมมุนี (อมร ญาโนทโย)	วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๘. พระธรรมบัณฑิต (อภิพล อภิพล)	วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก กรุงเทพมหานคร
๙. พระธรรมเมธี (บังเอิญ สุานากโร)	วัดจันทาราม จังหวัดจันทบุรี

๑๐. พระธรรมปาโมกข์ (สุนทร สุนฺทราโภ)	วัดราชผาติการามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๑๑. พระธรรมวราภรณ์ (เอี่ยม ชุตินฺธโร)	วัดสนามพราหมณ์ จังหวัดเพชรบุรี
๑๒. พระธรรมมงคลวุฒาจารย์ (บุญยงค์ ปุณฺณาคโม)	วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๑๓. พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สณฺญโต)	วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
๑๔. พระธรรมโสภณ (ประสิทธิ์ ธมฺมปฺปสิทธิ)	วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร
๑๕. พระธรรมวุฒาจารย์ (ไสว วฑฺฒโน)	วัดศรีสุริยวงศาราม จังหวัดราชบุรี
๑๖. พระธรรมวิสุทธิญาณ (ไพบูลย์ สุมฺบฺคโล)	วัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา

สมเด็จพระราชาคณะเหล่านี้เป็นชั้นสุพรรณบัฏ จารึกพระนาม นาม ยาวและไพเราะลงในแผ่นทองพระราชทาน ท่านเหล่านี้ล้วนอยู่ในวัยชราภาพ บำเพ็ญศาสนกิจ อุทิศชีวิตถวายพรหมจรรย์ มิได้คิดและเวียนกลับสู่ฆราวาสวิสัย อีกแล้ว จัดเป็นปวงนิยบุคคลเนืองนาบุญที่ควรกราบไหว้บูชา เพราะพลีชีวิตทั้งหมดรับใช้พระศาสนาตลอดชีวิตที่เหลืออยู่

อ้างอิง

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต) ๒๕๒๘.

หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระรัตนธัชมุนี (แบน คณฺ ฐาภโรโณ - เปรียญ) วัดพระมหาธาตุ วรวิหาร นครศรีธรรมราช ๒๕๒๓.

ข้อมูล สัมภาษณ์ พระมหาสมศักดิ์ ปรมานุชิต เปรียญธรรม ๙ ประโยค ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะนาวหวาน พระอารามหลวง พระอุปัชฌาย์ เจ้าคณะตำบลช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์ พ.ศ. ๒๕๖๓.

RACE

๕